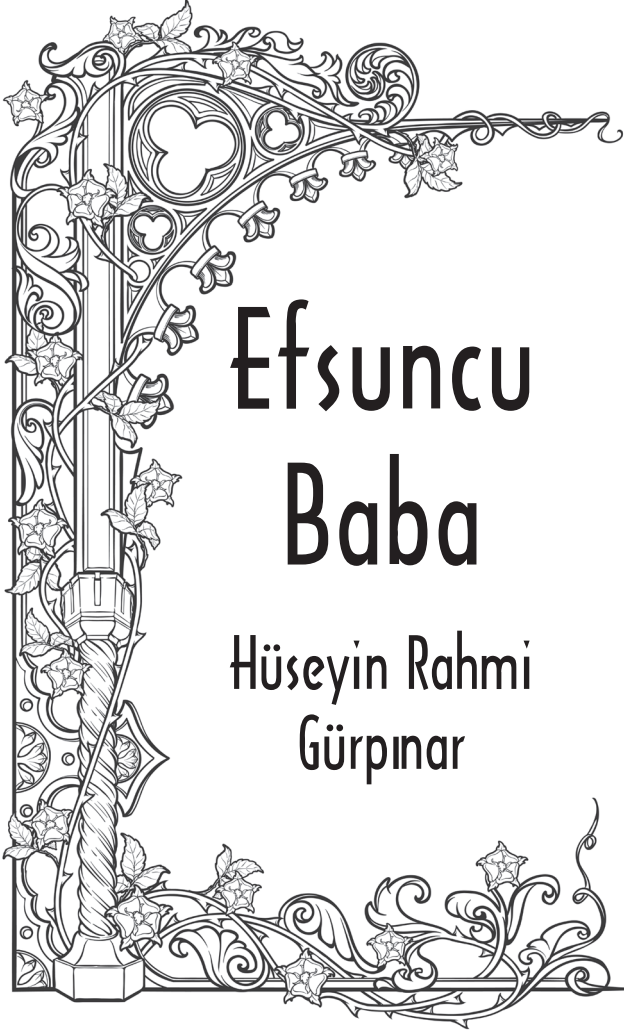
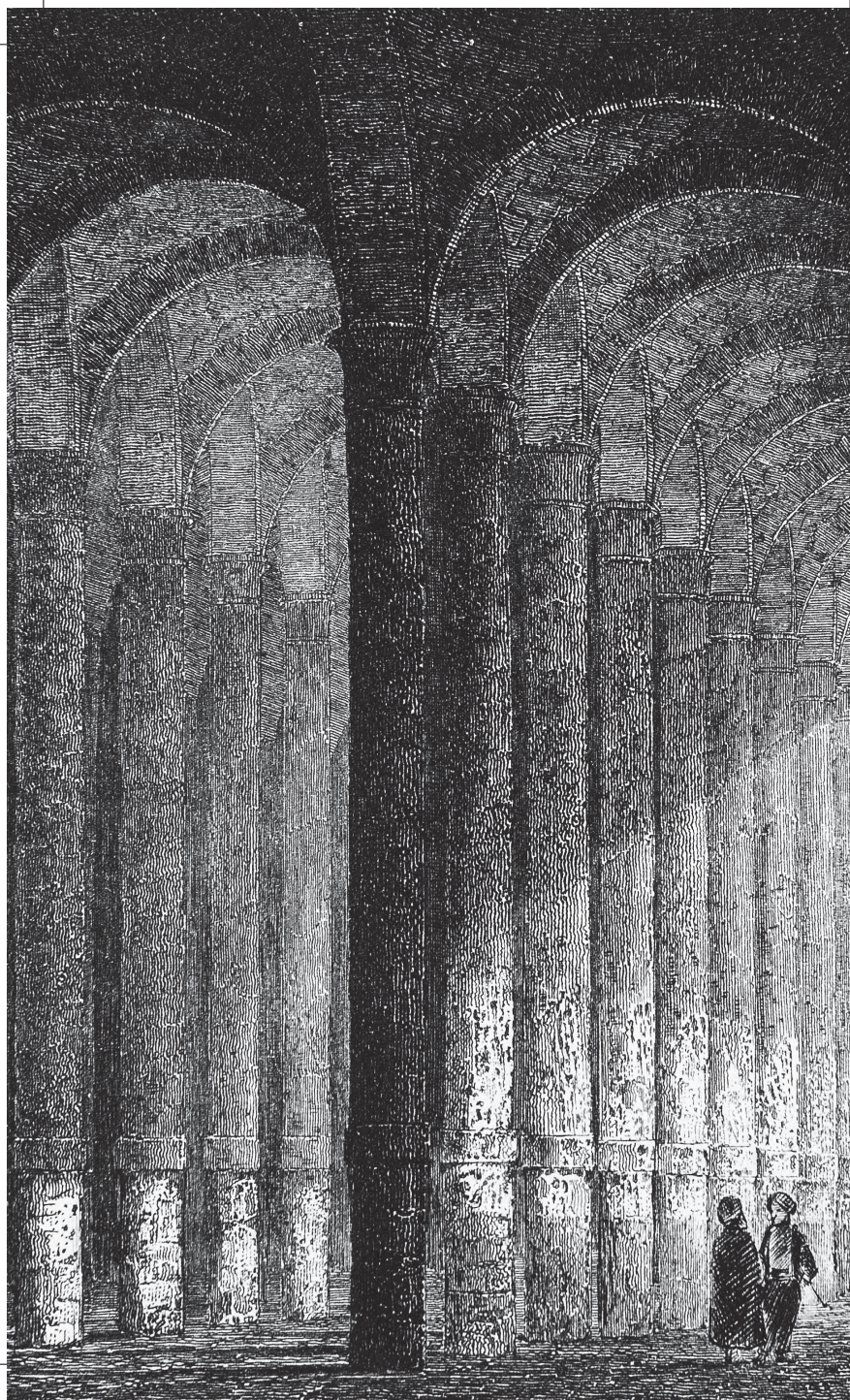

Efsuncu Baba

Hüseyin Rahmi
Gürpınar

Macerarest
k i t a p l a r

1

Adına devr-i dilârâ¹ deyip de bugüne kadar hiçbir güler yüzünü görmediğimiz zamandan önce Fazlıpaşa'daki Binbirdirek'te kazazlar ipek, iplik eğirirlerdi.

Binbirdirek! Sayan yok ya... Bu sayıda pek mübalağa olsa gerek... Gerçeği anlamak için bu sütunları saymak, saydırmak niyetinde değiliz. Merak edenlerin keyiflerine de karışmayız...

Bu rutubetli tarihî mahzenin loş serinliği içine iki Ermeni delikanlısı elemgelerini² kurmuşlar iplik eğiriyorlar. Dünyadan çok ahirete ait, yarı karanlık bu geniş çukurun içindeki tekdüze uğraşlarının usancını kovmak için boğazlarını yırt yırt şarkı söylüyorlar. Fakat ne bestede usul var, ne güfede anlam...

Agop, Kirkor'a karşı müzikte üstünlük iddiasındadır. Kirkor daima,

*Zo bana ne oldu ben bilemem
Eski hâlîme hiç göremem*

gibi meyhane bayatı adi şeyler okur. Agop, Dede Efendi, Nikogos Ağa gibi üstatların ağır şarkılarını okumak merakındadır. Agop'un Artin Ağa isminde bir şarkıcı komşusu vardı. Bu merak kendisine oradan geliyor. Her akşam pencereden komşusunu dinler. İşsiz gecelerini Artin'in meclisinde geçirir. Usulünden, dümtekinden, bazen de

1 Devr-i dilârâ: Gönü hoş eden dönem. Daha çok "devr-i dilârâ-yı hürriyet" biçiminde 1908 Meşrutiyeti'ni izleyen dönem için kullanılırdı.

2 Elemge: Çile durumunda bulunan ipliği masuraya sarmak ya da yuvmak yapmakta kullanılan ve bir eksen üzerinde dönen araç.

mezesinden, birkaç tekinden yararlanırdı. Şarkıcı Artin'in meşkinden¹ dönüşünde arkadaşı Kirkor'a taze taze parçalar geçtiği de olurdu.

O sabah iki arkadaş asırlık tonozların altında elemgelerini çevirirlerken her günkü ahenklerine giriştiler.

Hayli bağrışıp çağrıştıktan sonra Kirkor, "Ahpar,² ağır usta işi, kıyak bir şarkın yoktur?"

"He, vardır."

"Senin içinde olan bir şeyden ben ne zevk duyarım ki. Bırak dışarı çıksın... Keyiflenelim... Haydi oku..."

Bu teklif karşısında Agop'un gururla göğsü kabardı. Elinde artık parmaklarını yakacak kadar küçülmüş cigara ucunu yutacak gibi son bir iştahla sıkı sıkıya birkaç defa daha çektikten sonra, "Okuyacağım, lakin bedava olmaz..."

"Bu akşam Sandıkburnu'nda³ altık bir tek düz⁴ ikram ederim."

"Kulakların da ikramın kıdar büyük olsun..."

"Zo, haydi biçimsizlenme... Zırlayacaksan zırla..."

"Sen babanı zırlat ahpar..."

"İbrahim olsun canına... Babam senin kıdar muziki bilmez idi ki..."

"Hangi baban? Uzun kulaklı... Semerli..."

"Be haydi oku... Bütün geçmişine okurum şimdi..."

"Dün akşam bulamaç yedin? Ne yedin? Ağzın çok tatlılaşmış..."

"Ağzının tadını veririm şimdi..."

"He ağzından bal şeker akor..."

"Dün akşam benim nerede olduğumu bile idin neden bu kıdar ballandığımı hip deyi ağnar idin..."

1 Meşk: Yazı veya müzikte alışmak ve öğrenmek için yapılan çalışma, el alıştırması.

2 Ermenice "kardeşim" anlamına gelen "ahparig" sözcüğünün kısaltılmış biçimi.

3 Sandıkburnu: Yenikapı'da meyhaneleriyle ünlü bir mevki.

4 Düz: Rakı, Sakız içermeyen anasonlu rakı, duziko.

“Nerede idin? Dün gece yine dostuna gittin?”

“He... Lafı işte tastamam üstüne durdun.”

“Bir Ermeni’nin bir Rum karısına bu kıdar kıyak alaka koyması iyi mana değildir. Çakarsın Agop?”

“He... Bulursam çıkarım...”

“Boş laf etme... Bu iş için sana bin nasihat vermişim. Bu koca kellen keme sıçanının kafasına benzor. Oraya hiçbir laf girmor...”

“Yine nazık bir söz ettin. Keme sıçanının dünyadaki kafaların en sertidir sanırsın?”

“Şimdi sert yumuşağı bırak... Okuyacaksın?”

“Altık gönlüm oldu... Okuyacağım...”

“Haydi be oku köpek boku...”

Agop dilinin ucuyla dişlerinin arasından tükürüğünü fıskiye gibi karşıya fırlatır. Sesini açmak için birkaç defa öksürür. Sonunda ağır bir makamla başlar:

Meyhane mi bu? Bezm-i kerhane-i Acem mi?

Tulum peyniri mi? Yoksa eski kaşer mi?

Satılmış Libade’de bostanı Cemal’in

*Eşek çemenistanda hiç hıyar yer mi?*¹

Kirkor bütün alaycılığıyla, “Çüş oğlum Agop, karşımda durmuşsun, ne biçim laflar edorsun? Hiç böyle ağır şarkının içinde eşeğin, hıyarın yeri olur? Bunlar edepten dışarı laflardır. Ustan Artin Ağa sana bu şarkıyı böyle merkep ile hıyar ile geçti?”

Agop birden hiddetlenerek, “He ne söylesen hakkın var. Ben de durmuşum da senin gibi yavan, hışır bir herife ince makamattan beyit okurdum.”

“Patlıcan tavası gibi birden parlama öyle... Ayıp de-

1 Hacı Arif Bey’in uşşak şarkısının bozulmuş biçimi. Özgün biçimi: *Meyhane mi bu bezm-i tarabhane-i cem mi / Peymane mi bu efser-i dârât-ı haşem mi / Saki mi bu nev-bâve-i bustan-ı cemali / Reşk-i çemenistan-ı hıyaban-ı İrem mi.*

ğil a ağnamadım... Tulum peyniri, kaşer peyniri, hıyar... Karnın acıktı? Ne oldu? Kerhane, meythane... İşin içinde yalnız tarator eksik... Onu da ben koyayım tam olsun...”

“Senin taratorun girmedikten sonra zaten lafın tadı gelmez... Bilirim: Baban eski piyazcıdır...”

“Beni meraka koydun... Artin Ağa sana bu şarkıyı bu okuduğun biçimde, tıpkı bu tonada geçti?”

“Yok, tıpkı böyle değil...”

“Meyhaneyi, kerhaneyi, hıyarı, eşeği sen uydurdun?”

“He canım dur... Biraz dinle ki ağnatayım...”

“İşte durdum. Lafını bekliyorum...”

“Artin bu şarkıyı bir Türk şarkıcısından almış, kendi defterine Ermenice harflerle yazmış. O ki defterini açıp da bana bu şarkıyı okuduysa bunun köftesinden¹ ne ben bir şey ağnadım ne de Artin kendisi ağnadı. Kendimizi çok zorladık. Anlam çıkmıyor. Düpedüz anlamsız bir şeydir... Sonra bu köfteyi ben de defterime geçtim. Eve geldim. Sabahacak uğraştım. Beyitleri ancak be ancak bu kıdar gusto-suna koyabildim...”

İşte nihayet şimdi bir şey ağnaşılıyor. Şuaralık² kazaz-lığa benzemez. Pek zorluklu ince bir iştir. Şöyle edersen lafın nafiyesi³ bozulur. Böyle edersen söz teraziden düşer. Sağa kaçarsın olmaz. Sola gidersin uymaz. Elmas işleyen bir kuyumca dikkatiyle her bir lafı tartarak, kantarlayarak tastamam yerine çivi gibi mıhlamalı. Şimdi bu şarkının aslında meythane vardır. Kerhane vardır. Eşek, bostan, hıyar, peynir, çemenistan hepsi mevcut...

Fakat bu işi ilk eden hımbıl şuaara hiçbir lafı yerine koymayı bilememiş. Bütün anlamsız sözler, çardağından sarkan tohumluk asma kabağı gibi biçimsiz biçimsiz tepe aşağı sallamır. Yaraşığıyla cümlesinin makamâtını bularak

1 Güftesinden demek istiyor.

2 Şairlik demek istiyor.

3 Kafiyesi demek istiyor.

birer birer yerlerine oturttum. Şarkıda eşek vardır. Ahır yoktur. Gel babana selam söyle... Zo bu hayvanı ben nereye sokayım? Bostana koydum. Beyit gustosundan düştü. Araya bir de koca bir hıyar yerleştirmiş. Bunu kim yiyecek? Sonunda çaresiz kaldım. Uydu uymadı hıyarı merkebe yedirdim. Laf teraziden düştü. Düşmedi işte bu işi böyle ettim?”

“Pek güzel etmişsin...”

“Hıyara yer bulduk. Şimdi meydanda koca bir eşek kaldı. Bu meret hayvanı zırlatmadan nereye koysak acep? Meyhaneye götürsem olur?”

“Çüş ol Agop... Eşek meyhanede ne yapacak. Gazel bağırarak. Bırak ki orada eşekten beter zırlayanlar vardır. Fakat sözüm ona sanki onlar işte insandır. Eşekle bir olmak istemezler... Kışızadelikleri bozulur... Sen bu hayvana şimdi uygun bir yer bul...”

“Zo buldum. Bu eşek beni zorla şuara yaptı. İşte onu çemenistana koydum...”

“Gustosunda bir iş ettim sanırsun? Bu hayvan bülbüldür. Yahut o çeşit şarkı bağırان bir kuş cinsindendir ki çemene koydun?”

“Koyunca olacak değil ya Ahpar? İşte bir tarafa sığdıracagım... Ben onu çayıra saldım. Nazik nazik öterek otlasın... Şimdi bakalım şarkıda ölçüye tartıya sığmayan başka aygırı laflar vardır?”

“Tulum peyniri, kaşer peyniri, bunları kilere, yoksa dolaba koyacağız?”

“Onlar kolay, hiçbir yer bulamasam karnıma kordum. Biraz da ekmek olursa hıyar ile iyi kaçır...”

“Agop zevzekliği bırak. Bu şarkıdaki koca eşek mide bozur... Bu hayvanı ondan bütün bütün çıkarsak olmaz?”

“Şarkının kadrosundan dışarı edeceğiz?”

“He...”

“Bu olamaz Ahpar. Biz bu işi Artin Ağa ile çok dü-

şündük. Artin’e merkebi laftan dışarı edelim dediysem bilirsın bana ne cevap etti?”

“Söyle ki bileyim...”

“Eski Osmanlı şuarasının merakıdır. Her şarkıya birkaç eşek¹ bağlarlar... Bunun da birçok meselasını getirdi. Okuyayım da dinle.

*‘Eşek’ çeşmim hazretinle bingir bingir ağlıyor...
Langa’nın bostan dolabı matem ile çağlıyor...*

Sonram efendim,

‘Eşek’ elemi çekme gönül nafîle şeydir

ve

Hep ah edip zırlarsın gönül eşeğim durmaz.

Ve daha böyle eşekli beyitler bin tane vardır. Hepsini bir araya toplasan koca bir kervan olur. Ahırlar almaz... Zo bu ne meraktır? Ne gustodur? Artin Ağa ile çok düşündük. Şuara lafına hiç akıl erer Ahpar? Herif anzorotu yutmuş. Kafayı tutmuş, fikrine her ne ki geldiyse laftır deyi meydana koymuş. Sen ben söylesek kimse kulak asmaz. Lafımıza on para veren olmaz. Agop’u, Kirkor’u kim alır? Kim satar? Dinle beni ki biraz edep olasın.”

“İşte dinliyorum. Sen de lafa bir başladın mı kafa patlatırsın. Ne ise devam ol... Dinlorum...”

“Artin Ağa’nın defterini başından dibinecek okuduk. Eski derin Osmanlı şuarasının gustolarını aradık. Evvelki zamanın beyitleri hep ‘divane âşık’, ‘aşüfte karı’, ‘kam-

1 “Gözyaşı” anlamına gelen “eşk” sözcüğünü “eşek” olarak algılıyor.

bur felek' ve içkilerden arak,¹ bade,² şarap, hayvanlardan eşek, bülbül, ahu, ceylan, yılan, çiçeklerden gül, sümbül, yasemin, lale ile doludur. Öyle şimdikiler gibi şampanya, gazoz, küraso,³ şartröz,⁴ viski, konyak, bira ve kokulardan kamelya, leylak, çayır kokusu, atkenson,⁵ lüben⁶ filan bilmiyorlar.”

“Her zamanın şair şuarası lafını vaktinin gidişine uydurur. İşte asıl kurnazlık da bundadır.”

“Şimdiki zamanede öyle dipsiz, kıyak, derin şuara var imiş ki seksen kulaç aşağı insan, lafın dibi bulunmaz imiş...”

“Bu yenilerden fikrine hiçbir şey sindiremedin?”

“Bunların dediklerini kendilerinden başka kimse ağnayamaz imiş...”

“Artin Ağa ile siz bunları deftere çekip gustoya koymanız olmaz?”

“He biraz uğraştık. Lakin bizim hesaba, bizim kantara gelmor... Bunların güfteleri bizim havalardan makam tutmor... Akordaya uymuyor. Yalnız alafranka tonaya geliyor. Bu yeni şair şuaranın içine öyle cakalı söz doğuranlar var imiş ki Frenklerin meşhur şuarası Köse'dir Müse'dir,⁷ Gu-go'dur, Hugo'dur,⁸ nedir? İşte bu kıyak herifler mezarlarından kalkıp da bu beyitleri okuyacak olsalar haryan kalıp şaşarlar imiş ki acep bu lafları eden biziz, yoksa Türklerdir? Ayırt edemezler imiş... O kıdar engine, derine varmışlar, dibe oturmuşlar...”

“Boş laf etme Agop... Bilirsin maymundan büyük ayı

1 Arak: Rakı.

2 Bade: İçki, şarap.

3 Curacao (Fr.): Portakal kabuğundan yapılan bir likör.

4 Chartreuse (Fr.): Bir Fransız likörü.

5 Atkinson: İngiliz kökenli parfüm markası.

6 Lubin: Fransız kökenli parfüm markası.

7 Alfred de Musset.

8 Victor Hugo.

vardır... Dünyadır bu, her aygırdan daha aygırı, her dipsizden daha dipsiz bulunur... Engine çıkıp derine varıp da ne yapacaklar ki? Torik avlayacaklar?”

“Aħpar bu nazik işin içine bir de torik sokar isen eh altık laflar tuzlu lakerdaya döner.”

“Toriğı beğenmedin? Ne çeşit balık istersin?”

“Biçimsizlenme zo... Böyle yüskek laf ederken toriğın, palamutun ne sırası vardır? Söyle bakayım Artin Ağa’dan geçtiğın bu meyhane şarkısı hangi makamattandır?”

“Uşak...”

“Uşağı beğenmem. Aşağı havadır...”

“He ben de bilirim. Makamatın aşağı takımındandır. Bayağı şeydir. Fakat eşekli şarkıya da uşak makamı uyar. Öyle değil?”

“Ağır aksar daha yaraşıklı düşmez?”

“Sen her eski ağır aksar sanırsın? Mısır merkebi vardır ki beygiri ardında bırakır.”

“Zo divane olma. Mısır’ın eşeğı Mısır’da gider. Sıcak hava ister. Çünkü setresi beyazdır. Buraya gelirse kulakları önüne düşer... Türkçe bilmez; Arapça, İngilizce ağnar...”